

Avantajele integrării europene a Republicii Moldova

Viorel Mătășaru
Iulian Sînzianu

Cetățenii Republicii Moldova își pun în prezent legitimele întrebări: De ce este oportună aderarea țării noastre la structurile Uniunii Europene? Care sunt avantajele intrării în marea familie europeană? În ce măsură societatea moldovenească va fi schimbată și va cunoaște progrese în domenii diverse, cum ar fi creșterea economică, îmbunătățirea nivelului de trai, modernizarea administrativă, o mai mare calitate a actului judiciar, asigurarea integrală a drepturilor și libertăților fundamentale? De ce este de preferat aderarea la Uniunea Europeană rămânării în sfera de influență rusească, în condițiile în care chiar unele state occidentale (Norvegia, Elveția) au refuzat, în urma unor referendum – uri, intrarea în comunitatea europeană? În paginile dedicate istoriei și structurilor Uniunii Europene am întrevăzut unele dintre aceste avantaje. În continuare le vom detalia și vom identifica alte oportunități și avantaje.

Probleme fundamentale ale societății moldovenești.

În august 1991, Parlamentul de la Chișinău proclama independența politică a Republicii Moldova. În realitate, după două decenii de la acele evenimente, dependența de spațiul fostei URSS, cel puțin în domeniul economic și în privința resurselor energetice, este încă substanțial. Republica Moldova are și astăzi, după două decenii de la proclamarea independenței, o economie cu caracter preponderent agrar, în timp ce media europeană a populației active angajate în sectorul agricol variază între 2-5%. În același timp, Republica Moldova nu dispune de resurse energetice importante, aproape toate provin din import, mai ales din Rusia, ceea ce se transformă, pe alocuri, în posibilități de șantaj politic. Deși din anul 2000 se înregistrează o creștere economică importantă și constantă, de 5-6% pe an, cetățenii Republicii Moldova continuă să fie cei mai săraci locuitori ai Europei, în cifre absolute, cu un PIB per capita în jur de 1.500 de dolari (ceva mai ridicat raportat la puterea de cumpărare), sub o zecime din media din Uniunea Europeană. De asemenea, perspectivele de creștere economică nu sunt foarte încurajatoare. Se înregistrează, astfel, cei mai reduși indicatori în ce privește investițiile străine pe cap de locuitor, sub jumătate din cele din România. Aceste condiții provoacă o emigrație masivă a locuitorilor, peste un sfert din populația activă lucrând pe teritoriul comunității europene. La începutul primului deceniu al mileniului III, șomajul era de aproximativ 8%, iar datoria publică ajungea la 85% din PIB. Nu trebuie pierdute din vedere nici corupția din administrație și justiție, materializată prin nerespectarea drepturilor și libertăților fundamentale. Indicatorul Percepției Corupției întocmit în 2005 de către Transparency International plasa Republica Moldova pe locul 95 din 158 de state analizate, situându-se astfel între state ca Mali sau Tanzania.

Încă din anii consolidării actualului stat moldovenesc se manifestă problema transnistreană, ale cărei forme grave de manifestare sunt reprezentate de prezența trupelor ruse pe teritoriul Republicii Moldova și existența regimului separatist de la est de Nistru. Ca un aspect conex, 443 km din granița cu Ucraina nu este controlată de autoritățile de la Chișinău și reprezintă un risc la adresa securității internaționale în perspectiva aderării la Uniunea Europeană și a transformării graniței Republicii Moldova în graniță comunitară.

Nu trebuie însă ignorate nici atuurile pe care Republica Moldova le deține în perspectiva aderării la Uniunea Europeană: potențialul agricol și turistic de excepție,

posibilitatea obținerii unor produse ecologice, poziția strategică și statutul de zonă de tranzit pentru resursele energetice dintre Rusia spre statele din Uniunea Europeană.

Câteva date statistice pot confirma necesitatea asocierii, într-o formă sau alta, a Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. După ultima extindere, Uniunea se întinde pe o suprafață de 4.454.000 km², cu o populație de 496 milioane locuitori în 2008 (estimat la 500 milioane în 2010).

În prezent Uniunea Europeană are cel mai mare Produs Intern Brut din lume, cifrat la peste 16 trilioane de dolari. Acesta reprezintă peste 21% din producția mondială. Uniunea Europeană este, în același timp, cel mai mare exportator și cel mai mare importator din lume.

În anul 2009, PIB-ul per capita mediu în Uniunea Europeană a fost de aproximativ 33.000 dolari. Comparativ, în România acesta a fost de aproximativ 7.600 dolari, iar în Republica Moldova 1.420 dolari (2.700 dolari, după indicele puterii de cumpărare). Se înregistrează însă discrepanțe mari între locuitorii diverselor regiuni ale Uniunii și între state pe ansamblu, variind între 7.000 și 66.000 dolari per capita.

Una dintre prioritățile actuale este definitivarea rețelelor transeuropene de infrastructură. (TEN). Proiectele din cadrul TEN includ tunelul de sub Canalul Mânecii, LGV Est, tunelul feroviar Frejus, Podul Oresund și tunelul Brenner. În 2001 s-a estimat că până în 2010 rețeaua va acoperi: 75.200 km de drumuri, 78.000 km de căi ferate, 330 de aeroporturi, 270 de porturi maritime și 210 porturi interne.

Un alt proiect de infrastructură este sistemul de poziționare Galileo, o propunere de navigație globală prin satelit, care urmează să fie construit de către Uniunea Europeană și lansat de către Agenția Spațială Europeană (ESA), putând să fie operațional până în 2010. Proiectul a fost lansat parțial pentru a reduce dependența față de Statele Unite ale Americii (care deține sistemul Global Positioning System), dar, de asemenea, și pentru a oferi o acoperire mai completă la nivel mondial și pentru a permite o precizie mult mai mare, dată fiind vechimea sistemului GPS.

Politica Agricolă Comună este una dintre cele mai vechi politici comunitare. În prezent aproximativ 35% din bugetul Uniunii este îndreptat spre programe care țin de politica agricolă. Se insistă pe calitate, pe protecția mediului, nu pe cantitate (din cauza excedentelor importante înregistrate în deceniile anterioare). O mare problemă a Uniunii este dependența energetică. În prezent statele membre importă 92% din petrol, 57% din gazul metan, 97,5% din uraniu. Programele de obținere a combustibililor alternativi, a automobilelor electrice și a punerii la punct a mecanismelor de producere a energiei prin fuziunea nucleară sunt în derulare.

Domeniul educației se bucură de o mare atenție. Anual sute de mii de studenți și elevi beneficiază de mobilități, burse pentru studii și fonduri alocate cercetării.

Povești de succes. Spania. În anul 1986, în momentul aderării la Uniunea Europeană (la acea vreme Comunitatea Economică Europeană), Spania era deținătoarea unei economii înapoiate, într-o situație nu foarte diferită de cea a unor state nou intrate în comunitate, de genul României: o productivitate a muncii foarte scăzută în raport cu restul membrilor Uniunii, o economie preponderent agrară, o infrastructură extrem de deficitară. Prima reacție a muncitorilor iberici a fost de a migra masiv către statele membre mai bogate, cum ar fi Franța sau Germania. O comparație cu starea actuală a Republicii Moldova este binevenită.

În prezent, la două decenii de la aderare, economia Spaniei a ajuns să fie clasată a cincina din Europa și între primele zece ale lumii, ca mărime a PIB-ului (în timp ce se plasează pe locul 27 în lume ca număr de locuitori și pe locul 54 ca suprafață). Contribuția decisivă în definitivarea acestui proces a fost reprezentată de utilizarea eficientă a fondurilor alocate de la bugetul Uniunii. Până în prezent, Spania a beneficiat de peste 150 de miliarde de euro prin

programele comunitare speciale pentru dezvoltare regională, agricultură, infrastructură și educație. Din acești bani, cele 80 de miliarde de euro obținute prin programele pentru agricultură au reprezentat nu mai puțin de 24% din veniturile agrare ale țării. Mai mult, aproape jumătate din cheltuielile reclamate de construcția celor peste 5000 km de autostrăzi au fost acoperite cu fonduri europene, la fel și în ce privește extinderea și modernizarea rețelei feroviare. Cu toate că aceste fonduri nu au reprezentat decât 1% din PIB-ul Spaniei, ele au finanțat proiectele publice vitale.

Rata șomajului a scăzut de la 20% în anul 1990 la 8,6% în 2007, adică foarte aproape de media de 7,2 procente din zona euro. Între 2002 și 2006 Spania a creat mai mult de jumătate din locurile de muncă noi din spațiul Uniunii. De asemenea, a înregistrat cea mai mare creștere a PIB – ului , în cifre absolute.

În Spania sunt înregistrați 4,3 milioane de străini. adică în jur de 10% din populația de 46 milioane de locuitori a Spaniei. Numai în anul 2006 au venit în peninsula alți 600.000 de imigranți. Miguel Sebastian, consilierul economic al primului ministru, estima că imigranții sunt autorii a mai mult de jumătate din creșterea economică medie anuală de 3,1%, înregistrată în Spania în ultimii ani. Cea mai mare comunitate de imigranți din Spania este cea a românilor, formată oficial din aproximativ 700.000 de membri (în realitate peste două milioane). În 2008 PIB - ul per capita în Spania a fost de 28445 dolari, peste media europeană și cel puțin 80% din puterea de cumpărare față de cea a locuitorilor Franței și Germaniei.

Italia. În anul 1950, în momentul cooptării Italiei ca membră a CECO, statul respectiv avea o economie distrusă de război, iar pe plan politic pericolul impunerii Partidului Comunist Italian era mai actual ca oricând. Grație unei jumătăți de secol de participare la piața comună, Italia a devenit un spațiu al prosperității economice și a vieții politice democratice.

Conform datelor Fondului Monetar Internațional, în 2008 economia Italiei a fost a patra în Uniunea Europeană și a șaptea în lume, pe baza valorii nominale a PIB-ului. Valoarea PIB-ului per capita a fost, de asemenea pe locul 27 în lume. Italia făcea parte din grupul G8, al statelor industrializate, era pe locul 18 între statele dezvoltate ale lumii, pe baza indicelui de dezvoltare umană, depășind Germania și Regatul Unit. După unele clasamente, Italia a fost clasată ca a 11-a putere a lumii, depășind Indonezia sau Ucraina. De asemenea, avea al 6-lea nivel al exportului în 2008 (peste 500 miliarde dolari), al cincilea nivel al producției industriale. De asemenea, agricultura înregistra producții ridicate, Italia fiind cel mai mare producător de kiwi și struguri. În 2005 Italia a produs aproape a cincia parte a producției mondiale de vin. De asemenea, deține locul trei în privința nivelului rezervei de aur, după SUA și Germania. În domeniul turismului, Italia ocupă locul cinci la numărul de turiști (43,7 milioane) și locul patru la sumele încasate din turism.

În 2008 PIB-ul per capita a egalat, în general, media europeană.

Evoluția economiei italiene în primele decenii de participare la piața comună a fost denumită cu îndreptățire „miracolul economic italian”. Dintr-o țară preponderent agrară, Italia devenea una dintre marile puteri industrializate ale lumii și depășea, în valoare absolută a PIB-ului, în 1987, Regatul Unit. În primele decenii de participare la Piața Comună, după 1957, Italia înregistra rate record de creștere economică, de 6-7%. Un avans considerabil l-au înregistrat acele ramuri care furnizau produse pentru Piața Comună, în condițiile în care, în primul deceniu de existență, aceasta înregistra o creștere de patru ori a volumului schimburilor comerciale între statele membre: automobile, fibre artificiale, instrumente de precizie. Făcând abstracție de fondurile alocate agriculturii și dezvoltării regionale de la bugetul Uniunii, Italia a cunoscut progresul prin forțele proprii, dar beneficiind de un context favorabil: existența pieței comune, participarea la programele comunitare, dezvoltarea infrastructurii internaționale.

„*Tigrul baltic*”. Dintre statele care au aderat recent la Uniunea Europeană, cele trei țări baltice s-au bucurat de un progres economic impresionant. De exemplu, în 2004, PIB-ul Estoniei a crescut cu 7,8%, iar economiile letone și lituaniene cu 8,5% și respectiv 7%. În 2005, rata de creștere s-a accelerat, ajungând la 10,2% în Letonia, 9,8% în Estonia și 7,5% în Lituania. În 2005, statele baltice au avut un PIB pe cap de locuitor de aproximativ 50-60% din media UE. Acestea sunt rezultatele participării la piața comună și la programele și fondurile Uniunii, dar și beneficiile politicii de vecinătate aplicate anterior. Între anii 2000 și 2007 creșterea economică totală, în valoare reală, a fost de 79,8% în Estonia, 84,2% în Letonia și 69,1% în Lituania, iar PIB-ul per capita a crescut, de asemenea, în Estonia de la 10258 la 19,243 dolari, în Letonia de la 7600 la 14,933 dolari, iar în Lituania de la 8730 la 16756 dolari.

De ce Republica Moldova în Uniunea Europeană?

Pentru locuitorii Republicii Moldova, integrarea europeană reprezintă o speranță de mai bine. Intrarea în Uniunea Europeană înseamnă progres economic, nivel de trai decent, oportunități de dezvoltare și modernizare, securitate și protecție. Evenimentele din primăvara lui 2009 au arătat că doar aderarea la Uniune poate constitui o garanție a respectării drepturilor omului și a valorilor democratice.

Ultimele alegeri parlamentare au constatat că integrarea europeană constituie unul dintre pilonii discursului tuturor formațiunilor politice, indiferent de orientarea ideologică. Mesajul respectiv nu este neapărat un crez politic, ci o oportunitate de obținere a voturilor alegătorilor, ceea ce demonstrează că dorința unirii cu marea familie europeană este o dorință unanimă a societății moldovenești. În prima ședință a Parlamentului ales în urma scrutinului din 2005 era adoptată Declarația cu privire la parteneriatul politic pentru realizarea obiectivelor integrării europene: „Noi pornim de la faptul că dezvoltarea de mai departe a Republicii Moldova nu poate fi asigurată decât prin promovarea consecventă și ireversibilă a cursului strategic spre integrarea europeană, spre soluționarea pașnică și democratică a problemei transnistrene, spre funcționarea eficientă a instituțiilor democratice și garantarea drepturilor minorităților naționale. Realizarea acestor sarcini este posibilă în condițiile unei cooperări responsabile a puterii și opoziției, ale stabilității vieții politice interne, ale unor garanții democratice pentru dezvoltarea liberă a mijloacelor de informare în masă și ale unei asigurări riguroase a independenței Republicii Moldova în relațiile ei reciproce cu statele vecine”. Acestea sunt, de fapt, valorile și criteriile de aderare cuprinse în toate documentele recente emise de instituțiile comunitare.

Planul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova enumără o serie de priorități de urmărit de către autoritățile de la Chișinău, ce corespund foarte bine și se sincronizează cu valorile europene.

1. consolidarea stabilității și a eficienței instituțiilor ca garante ale democrației și statului de drept;
2. consolidarea capacității administrative și a sistemului judiciar;
3. libertatea presei și a cuvântului;
4. cooperarea cu instituțiile financiare internaționale în vederea reducerii sărăciei, consolidării sectorului privat pentru asigurarea creșterii economice;
5. îmbunătățirea climatului investițional;
6. lupta împotriva corupției;
7. gestionarea eficientă a problemelor de frontieră, găsirea de soluții pentru conflictul transnistrean;
8. combaterea crimei organizate și a traficului de ființe umane;
9. controlul fluxurilor migraționiste.

Aderarea la Uniunea Europeană ar duce, în linii mari, la îndeplinirea obiectivelor cuprinse în Programul de acțiuni Uniunea Europeană – Republica Moldova.

1. Democrația și supremația legii: consolidarea stabilității și eficacității instituțiilor care garantează democrația și supremația legii, reforma administrativă și consolidarea autoadministrării locale; revizuirea legislației în scopul asigurării independenței justiției; eficiența în lupta împotriva corupției.

2. Drepturile și libertățile fundamentale ale omului, precum și drepturile minorităților, combaterea traficului de ființe umane, eradicarea maltratării și a torturii, asigurarea libertății de expresie, de asociere, a drepturilor copiilor, drepturilor sindicatelor și a standardelor de bază în domeniul muncii.

3. Cooperarea în domeniul politicii externe și de securitate, prevenirea conflictelor, cooperare în combaterea terorismului, a neproliferării armelor de distrugere în masă și a exportului ilicit de arme, rezolvarea conflictului transnistrean.

4. Reforma și dezvoltarea economică, creșterea bunăstării populației, implementarea unor acțiuni majore în vederea reducerii sărăciei, creșterea eficienței sistemului de asistență socială

5. Economia de piață funcțională și climatul de afaceri prin intermediul reformelor structurale adecvate, mediu transparent pentru afaceri, convergența cu legislația Uniunii, creșterea volumului exporturilor în statele membre.

6. Dezvoltarea rurală și regională, reducerea diferențelor economice și sociale între diferitele regiuni ale țării,

7. Lupta împotriva crimei organizate, traficul de persoane, femei, copii și imigranți ilegali, de armament, consolidarea autorităților de drept – poliție grăniceri, vamă, prin aprovizionarea cu echipament modern, facilități și instruire, în special în scopul sporirii eficienței punctelor de trecere a frontierei. Droguri, spălarea banilor, crimele economice și financiare, transport, energie, telecomunicații, mediu, cercetare, dezvoltare, inovații.

8. Protecția mediului, accesul la informația de mediu.

9. Integrarea în Spațiul European de Cercetare, consolidarea resurselor umane materiale, ajustarea sistemului educațional la standardele țărilor membre, autonomie mai mare a universităților, modernizarea curriculumului, introducerea tehnologiilor informaționale, susținerea schimbului și a oportunităților de studiu, dialogul cultural, schimbul de tineri etc. cooperarea societății civile, cooperare culturală, audio vizual, cooperare regională și transfrontalieră.

Documentele ce se referă la relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană precum și actele fundamentale ale diplomației și politicii externe a statului se raportează la principiile comunitare. În realitate, chiar fără a fi început negocieri oficiale de aderare la Uniune, prin politica de vecinătate Republica Moldova beneficiază de importante avantaje, pe lângă sumele consistente alocate. Pe ansamblu, pentru perioada 2007-2013, Uniunea alocă anual peste 2 miliarde de euro pentru punerea în practică a PEV. În plus, *Facilitatea de investiții pentru vecinătate*, susținută de bugetul Uniunii și de bugetul statelor membre, oferă ajutor nerambursabil pentru atragerea de credite (peste 4,7 miliarde euro în 2007-2009) pentru investiții în transporturi, mediu, energie, sectorul privat și cel social.

Politica Europeană de Vecinătate a avut deja efecte benefice și deschide noi perspective: integrare treptată în structurile europene, accesul pe piața internă a Uniunii, participarea la programele comunitare, apariția unor noi oportunități de dezvoltare economică, obținerea de sprijin pentru soluționarea conflictului transnistrean, furnizarea de resurse financiare pentru derularea programelor transfrontaliere și trans-naționale, deschiderea pentru legăturile culturale, educaționale, de mediu, tehnice și științifice.

De la proclamarea independenței și până în prezent, Republica Moldova a beneficiat de peste 300 milioane de euro din fondurile comunitare. Această sumă a parvenit prin intermediul Programului TACIS, dar și prin Programul pentru Securitatea Alimentară, Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului (EIDHR) sau Programul AENEAS (anii bugetari 2004-2006).

Republicii Moldova i-au fost alocate, pentru perioada 2007-2010, prin intermediul Programului European de Vecinătate și Parteneriat, 209,7 milioane de euro. Asistența este concentrată pe 3 sectoare prioritare:

- buna guvernare și consolidarea democrației;
- reforma sistemului judiciar și creșterea capacității administrative;
- creșterea economică și reducerea nivelului sărăciei.

În domeniul comercial, Uniunea Europeană tinde să devină principalul partener al Republicii Moldova ca volum al mărfurilor schimbate. Printr-o serie de acte din ultimii ani, Uniunea își deschide gradual piața sa internă pentru produsele moldovenești, oferindu-i Moldovei condiții privilegiate de comerț sub forma regimului GSP plus în ianuarie 2006 și a Preferințelor Comerciale Autonome în martie 2008.

În 2005 a fost semnat un acord de facilitare a comerțului, pe principiul asimetrismului în raporturile economice bilaterale, care se materializează în exportul fără plata taxelor vamale a produselor moldovenești. După 2007, UE a devenit principalul partener economic al Republicii Moldova, 50,1% din exporturi în 2007 și 45% din importuri provenind pe direcția Uniunii Europene. În acest context, România locul al doilea la exporturi din Republica Moldova, după Rusia, și al treilea la importuri, după Rusia și Ucraina.

În domeniul mobilității persoanelor, există premise pentru flexibilizarea libertății de mișcare a cetățenilor moldoveni pe teritoriul Uniunii. Printre succesele acestui dialog în continuă desfășurare se numără negocierea și semnarea acordurilor de facilitare a regimului de vize și readmisie a persoanelor, precum și deschiderea Centrului Comun de eliberare a vizelor Schengen pe lângă Ambasada Ungariei la Chișinău. În prezent, se discută acordurile cu privire la facilitarea regimului de vize și readmisie cu Ucraina și Republica Moldova. De asemenea, a fost definit un Parteneriat de mobilitate cu Moldova și Georgia.

Pentru a concluziona, beneficiile integrării în Uniunea Europeană sunt multiple și esențiale pentru progresul societății moldovenești în următoarele decenii:

- beneficii financiare și creștere economică, manifestată pe mai multe căi: accesarea directă a unor fonduri comunitare substanțiale, îndreptate spre reformă administrativă, investiții în economie și infrastructură; creșterea nivelului investițiilor străine, cu precădere a celor din statele membre, dar și creșterea credibilității față de investitorii din statele terțe. Fondurile comunitare s-ar putea ridica la peste un miliard de euro anual. Creșterea economică s-ar traduce prin apariția unui număr de noi locuri de muncă, prin atingerea unui nivel decent al salarizării, prin perspectiva revenirii în țară a multor dintre cetățenii moldoveni și a refacerii echilibrului demografic al țării. Beneficii conexe ar fi posibilitatea re tehnologizării economiei, creșterea productivității muncii, sporirea exporturilor prin accesul total la piața comună, echilibrarea balanței comerciale, scăderea dependenței economice și a posibilităților de șantaj economic și politic din partea statelor foste membre ale URSS prin intermediul condiționării furnizării resurselor energetice;

- libertatea de mișcare a locuitorilor Republicii Moldova, deveniți cetățeni europeni, posibilitatea de a munci în statele membre ale Uniunii, cu forme legale;

- dobândirea unui climat de stabilitate în relațiile externe, sprijin acordat de instituțiile comunitare pentru rezolvarea conflictului transnistrean, pentru reglementarea relațiilor cu

Rusia și Ucraina și pentru securizarea graniței de est a Republicii Moldova, care ar deveni, în același timp, și graniță a Uniunii;

- accesul agricultorilor moldoveni la Politica Agricolă Comună, obținerea de subvenții, aplicarea metodelor și a normelor stabilite de instituțiile comunitare;

- prin accesul unor specialiști moldoveni în Parlamentul European și în alte instituții, realitățile moldovenești și avantajele investiției în valorificarea potențialului pământurilor dintre Prut și Nistru vor deveni mai cunoscute în restul statelor europene.